

معرفی مرکز تحقیقات علوم رفتاری پژوهشکده طب‌رزمی دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج)

علی فتحی‌آشتیانی Ph.D.

آدرس مکاتبه: دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج) - پژوهشکده طب‌رزمی - مرکز تحقیقات علوم رفتاری - تهران - ایران

مقدمه

امروزه دانشمندان به روش‌های مختلف سعی در شناخت رفتار انسان دارند و در این حوزه با سوالات مختلفی مواجه هستند. سئوالاتی از قبیل چگونه می‌توان کارکنان یک سازمان را برای ایفای بهتر نقش خود در سازمان برانگیخت. راه افزایش بهره‌وری کدام است. چگونه می‌توان از آثار منفی سازمان بر شخصیت کارکنان کاست. شخصیت مدیران ناسالم و غیربالغ چه آثاری بر روحیه و کارایی کارکنان دارد. آیا کارکردن در یک سازمان منجر به سلامت و یا پریشانی روانی می‌شود؟ چگونه می‌توان در یک سازمان از فرآیند ارتباط اثر بخش استفاده کرد؟ بهترین راه اندازه‌گیری روحیه در افراد کدام است. روش‌های مقابله با جنگ روانی کدامند. آیا می‌توان اثرات آسیب‌های روانی - اجتماعی ناشی از جنگ را کاهش داد.

پاسخگویی به این سئوالات و مسایل مشابه نیاز به مراکز علمی دارد که قادر به بررسی علمی رفتار افراد بوده و بتوانند با استفاده از روش‌های علمی، راهبردهای لازم را به مسئولین ارائه نمایند. در این راستا، دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج) اقدام به تأسیس مرکز تحقیقات علوم رفتاری نمود تا با استفاده از نظرات متخصصین حوزه علوم رفتاری به بررسی مشکلات و مسایل جاری سپاه پردازد و مشکلات سپاه را از طریق تحقیق و پژوهش مورد توجه قرار دهد و به نیازها و مسایل مبتلا به سازمان پاسخ گوید.

مراحل شکل‌گیری مرکز تحقیقات علوم رفتاری

الف) پیشنهاد تأسیس مرکزی تحت عنوان مرکز تحقیقات علوم رفتاری به فرماندهی محترم کل سپاه ارایه شد که این پیشنهاد مورد توجه سردار ذوالقدر جانشین محترم فرماندهی کل سپاه قرار گرفت.

ب) با حمایت‌های سردار دکتر مسعود خاتمی فرمانده محترم

دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج) در مدت کمتر از یک‌سال این مرکز در ساختار تشکیلاتی دانشگاه قرار گرفت.

ج) در تابستان سال ۱۳۷۷ به‌طور رسمی فعالیت مرکز آغاز گردید.

د) در تاریخ ۱۳۷۹/۵/۱۷ جدول سازمانی مرکز تحقیقات علوم رفتاری از طرف فرماندهی کل سپاه ابلاغ گردید.

ه) در ۱۳۸۰/۴/۲۶ نیز مورد تصویب شورای گسترش دانشگاه‌های

علوم پزشکی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار گرفت.

چشم انداز vision

استفاده کارآمد و مؤثر از توانمندی‌های بالفعل و بالقوه متخصصین حوزه علوم رفتاری در زمینه پیشگیری، تشخیص و درمان اختلالات رفتاری و آسیب‌های فردی - سازمانی و ارتقاء توانمندی‌ها و روحیه پرسنل جهت انجام مأموریت‌های سازمانی .

مأموریت Mission

مأموریت مرکز تحقیقات علوم رفتاری عبارت است از:

- ۱- ارایه راهبردهای علمی - کاربردی و قابل اجرا در حوزه علوم رفتاری به منظور انجام هر چه بهتر مأموریت‌های سپاه در زمان جنگ و سایر مأموریت‌های محوله
- ۲- برنامه‌ریزی جهت تشکیل بخش‌های علمی به منظور تربیت متخصصین مورد نیاز سپاه و انجام پژوهش در زمینه علوم رفتاری .

اهداف Goals

- ۱- شناخت آسیب‌های روانی - اجتماعی سازمان و ارایه روش‌های پیشگیری و بهبود عملکرد سازمان
- ۲- شناسایی مشکلات و اختلالات روان‌شناختی در نیروهای نظامی و خانواده آنان و ارایه راهبردهای خدمات مشاوره‌ای و درمان و بهینه‌سازی نظام درمانی
- ۳- بهینه‌سازی نظام سنجش و ارزشیابی جهت احراز مشاغل نظامی و سنجش افکار
- ۴- بررسی و ارایه راهبردهایی برای به‌کارگیری اصول روان‌شناختی، جامعه‌شناختی به منظور حفظ و ارتقاء بنیه دفاعی کشور.

استراتژی‌های مرکز

- ۱- تدوین برنامه‌های آموزشی مختلف در سطح سپاه و کشور
- ۲- تدوین و تصویب طرح‌های تحقیقاتی در سطح ملی و کلان متناسب با نیازهای سپاه
- ۳- تدوین سیاست‌های منسجم در حوزه علوم رفتاری
- ۴- گسترش ارتباط با مراکز تحقیقاتی نظامی و غیرنظامی
- ۵- اصلاح روند تصویب طرح‌های تحقیقاتی

- ۶- گسترش ارتباط با مراکز مختلف علمی خارج از کشور
- ۷- تدوین دوره‌های فرصت مطالعاتی داخل و خارج از کشور
- ۸- گسترش همکاری با مراکز تحقیقات نظامی
- ۹- جذب نیروی انسانی کارآمد
- ۱۰- تعریف و راه‌اندازی دوره‌های تحصیلات تکمیلی.

معرفی بخش‌های مرکز تحقیقات علوم رفتاری

مرکز تحقیقات علوم رفتاری دارای ۴ بخش علمی، ۲ بخش پشتیبانی می‌باشد. عناوین و اهداف هر یک از بخش‌ها به شرح زیر می‌باشد:

بخش مشاوره و درمان

اهداف این بخش به‌طور خلاصه عبارتند از:

الف) شناخت و تبیین مشکلات اجتماعی کارکنان و خانواده‌های تحت پوشش

ب) شناخت و تبیین ویژگی‌های نظام خدمات مشاوره‌ای و روان‌درمانی و بهینه‌سازی آن

ج) شناخت و تبیین روش‌های درمان و حفظ سلامت روانی کارکنان و خانواده‌ها

د) شناخت و تبیین روش‌های بهبود سطح عملکرد و روابط سازمانی

بخش بهداشت روانی

اهداف این بخش به‌طور خلاصه عبارتند از:

الف) شناخت و تبیین آسیب‌های روان‌شناختی در سازمان

ب) شناخت و تبیین روش‌های مقابله و پیشگیری از آسیب‌های روانی در سازمان

ج) شناخت و تبیین روش‌های بهبود سطح عملکرد و روابط سازمانی در سپاه.

بخش روان‌شناسی بالینی نظامی

اهداف این بخش به‌طور خلاصه عبارتند از:

الف) شناخت و تبیین روش‌های مؤثر در حفظ روحیه و مقابله با جنگ روانی

ب) شناخت و تبیین آسیب‌های روانی - اجتماعی در شرایط بحرانی و جنگ بر نیروهای نظامی

کسب رتبه‌های علمی توسط اعضای مرکز در جشنواره‌ها

- ۱- کسب رتبه سوم تحقیقات در جشنواره سلمان فارسی به خاطر طرح بررسی میزان تنوع و علل مؤثر در ایجاد فشارهای عصبی در نیروهای سپاهی مستقر در منطقه خلیج فارس در سال ۱۳۷۹
- ۲- کسب رتبه دوم مسابقات مقاله‌نویسی شعارهای اساسی سال ۱۳۷۳ ستاد مشترک سپاه
- ۳- کسب عنوان محقق نمونه نیروی مقاومت بسیج در سال ۱۳۸۱
- ۴- کسب رتبه دوم تحقیقات در جشنواره رازی
- ۵- کسب رتبه دوم تحقیقات جشنواره سلمان فارسی در سال ۸۱
- ۶- کسب عنوان محقق نمونه دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج) در سال ۸۱ توسط همکاران مرکز تحقیقات علوم رفتاری.

عناوین طرح‌های پایان یافته

- ۱- آماده‌سازی آزمون‌های روان‌شناختی و بررسی میزان اثربخشی آنها در گزینش نیروی انسانی
- ۲- بررسی ویژگی‌های روانی - اجتماعی و مشکلات موجود در خانواده‌های شهدا و متوفیان سپاه (شهر تهران)
- ۳- بررسی علل افت رتبه دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه بقیه... (عج) در امتحانات علوم پایه پزشکی در سال ۱۳۷۷
- ۴- بررسی استرس‌های شغلی پرسنل امنیت پرواز
- ۵- بررسی میزان، تنوع و عوامل مؤثر در ایجاد فشار عصبی در نیروهای سپاهی مستقر در منطقه خلیج فارس
- ۶- بررسی میزان فرسودگی شغلی و تعیین عوامل مؤثر بر آن در پرستاران شاغل
- ۷- بررسی میزان و تنوع مشکلات روانی - اجتماعی در بین پرسنل دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج) در سال ۱۳۷۷ - ۱۳۷۶
- ۸- ویژگی‌های روان‌شناختی افراد مبتلا به کمر درد مزمن
- ۹- بررسی زمینه‌های محدودکننده ازدواج و عوامل مؤثر در ازدواج‌های موفق و ناموفق دانشجویان
- ۱۰- بررسی اثربخشی تمرین‌های سبک، متوسط و سنگین در کاهش اضطراب

ج) شناخت و تبیین عوامل روانی - اجتماعی مؤثر بر عملکرد یگان‌های رزم.

بخش سنجش و گزینش استعدادها

اهداف این بخش به‌طور خلاصه عبارتند از:

الف) تعیین شیوه‌های سنجش توانایی و استعدادها کارکنان

ب) تعیین ویژگی‌های روان‌شناختی مشاغل حساس

ج) تعیین معیارهای روان‌شناختی جهت گزینش عمومی

د) تهیه و ساخت ابزار، وسایل و آزمون‌های مناسب جهت ارزیابی

ویژگی‌های روانی و شخصیتی متقاضیان پست‌های سازمانی

کتابخانه

کتابخانه مرکز تحقیقات علوم رفتاری با بهره‌گیری بیش از ۲۰۰۰ جلد کتاب فارسی و لاتین در زمینه‌های روان‌شناسی و مشاوره، روان‌پزشکی، علوم تربیتی، سیاسی، اجتماعی، نظامی و همچنین مجموعه‌ای از نشریات فارسی و لاتین در حوزه روان‌شناسی به ارائه خدمات می‌پردازد.

اطلاع‌رسانی

در این قسمت بانک‌های اطلاعاتی از قبیل بانک اطلاعاتی متخصصین علوم رفتاری در نیروهای مسلح، بانک پژوهش‌های علوم رفتاری در نیروهای مسلح، بانک اطلاعات پژوهش‌های روان‌شناختی، همچنین نرم‌افزارهای مختلف آموزشی در زمینه روان‌شناسی و کامپیوتر و روش‌های آماری تحقیق به‌علاوه امکان دسترسی به تمامی بانک‌های اطلاعاتی موجود در اینترنت موجود می‌باشد. همچنین حدود ۷۰ حلقه فیلم ویدئویی در زمینه‌های مختلف آموزشی، پژوهشی در کنگره‌ها و همایش‌ها در این بخش جهت بهره‌برداری موجود می‌باشد.

آزمایشگاه روان‌شناسی

در آزمایشگاه مرکز، تعداد قابل توجهی از دستگاه‌های سنجش ویژگی‌های روانی - فیزیولوژیکی که در زمینه‌های آموزشی، پژوهشی، سنجش و درمان قابل استفاده است موجود می‌باشد همچنین مجموعه قابل توجهی از آزمون‌های روان‌شناختی موجود از قبیل آزمون‌های هوش، شخصیت، رغبت، تست‌های روانی، حرکتی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد.

نیروهای رسمی و وظیفه سپاه پاسداران شاغل در شهر تهران.

طرح‌های در دست تصویب

حدود ۳۹ عنوان طرح تحقیقاتی جهت تصویب به مرکز ارایه گردیده که به ترتیب هر هفته تعدادی از آنها در جلسه شورای پژوهش مرکز مطرح و تاکنون ۳۰ عنوان آن با تأیید شورای پژوهش مرکز به تصویب رسیده است.

همایش‌ها و کارگاه‌های برگزار شده

- ۱- همایش بررسی مسایل روان‌شناختی در نیروهای نظامی
- ۲- سمینار بازآموزی بهداشت روانی
- ۳- سمینار بازآموزی اخلاق پزشکی
- ۴- کارگاه اساتید راهنما
- ۵- سمینار آسیب‌های روان‌شناختی ناشی از جنگ
- ۶- برگزاری گردهمایی متخصصان علوم رفتاری نیروهای مسلح
- ۷- سمینار بازآموزی بهداشت روانی
- ۸- کنگره طب نظامی (سمپوزیوم بهداشت روانی)
- ۹- کارگاه روش تحقیق
- ۱۰- کارگاه بهداشت روانی
- ۱۱- سمینار بازآموزی روش‌های مقابله با استرس و بحران
- ۱۲- همایش بهداشت روانی و خدمات مشاوره‌ای.

فعالیت‌های علمی مرکز تحقیقات علوم

رفتاری

همکاران مرکز تحقیقات علوم رفتاری تاکنون ۱۲۸ مقاله در کنگره‌ها و همایش‌ها ارایه دادند که از این تعداد ۲۴ مورد آن در کنگره‌های خارجی و مابقی در کنگره‌های داخلی ارایه گردیده است. همچنین ۹۰ مقاله همکاران مرکز در مجلات داخلی و خارجی به چاپ رسیده که از این تعداد ۱۷ مورد در مجلات خارجی و ۷۳ مورد در مجلات داخلی به چاپ رسیده است. کتاب‌های چاپ شده توسط اعضای مرکز ۱۲ مورد می‌باشد (جدول ۱).

۱۱- بررسی ویژگی‌های شخصیتی و راهبردهای مدیریت تعارض

در مدیران ستادی بهداری نیروها

۱۲- بررسی نگرش سیاسی و اجتماعی شرکت‌کنندگان در اردوی فدائیان امام (ره)

۱۳- بررسی میزان شیوع علائم اختلالات روانی در کارکنان نیروی زمینی سپاه

۱۴- بررسی سبک رهبری و راهبردهای مدیریت تعارض در مدیران بیمارستان‌های دانشگاه علوم پزشکی بقیه ا. (عج)

۱۵- بررسی عوامل مؤثر بر سازگاری و ناسازگاری زوجین و مقایسه دو روش مداخله‌ای تغییر شیوه زندگی و حل مساله

خانوادگی در کاهش ناسازگاری‌های زناشویی در بین کارکنان سپاه

۱۶- بررسی عوامل مؤثر بر حضور بیشتر کارکنان و دانشجویان دانشگاه بقیه ا. (عج) در نماز جماعت

۱۷- بررسی گرایش‌های شغلی فرزندان نوجوان اعضاء سپاه

عناوین طرح‌های در دست انجام

۱- بررسی مشکلات روان‌شناختی خانواده‌های پاسداران ساکن در شهرک شهید محلاتی

۲- بررسی تأثیر هیپنوتراپی در درمان وزوز گوش جانبازان دارای PTSD

۳- بررسی فراوانی افکار خودکشی و خودزنی و عوامل مرتبط با آن در نیروهای وظیفه سپاه و به‌کارگیری شیوه‌های مداخله‌ای جهت کاهش فراوانی با رویکردشناختی رفتاری

۴- بررسی سبک زندگی کارکنان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

۵- بررسی میزان عزت نفس، تصور از خود و ابراز وجود در بین فرزندان نوجوان کارکنان سپاه و تأثیر شیوه آموزش ایفای نقش بر افزایش آنها

۶- بررسی و تدوین استراتژی‌های روان‌شناختی مقابله با بحران‌های امنیتی شهری

۷- مقایسه اثربخشی آموزش مهارت حل مساله در مواجهه‌سازی در تعارض و بهزیستی بیماران مبتلا به اختلال استرس پس از ضربه ناشی از جنگ

۸- بررسی اپیدمیولوژی عوامل مؤثر بر ارتکاب جرم در میان

جدول ۱: لیست کتاب‌های منتشر شده توسط اعضای مرکز تحقیقات علوم رفتاری

ردیف	عنوان کتاب	نویسنده	تألیف یا ترجمه	سال انتشار
۱	مقدمه‌ای بر روان‌شناسی سیاسی	دکتر علی فتحی آشتیانی	تألیف	انتشارات بعثت، چاپ اول، ۱۳۷۷
۲	شیوه‌های تغییر رفتار	دکتر علی فتحی آشتیانی	ترجمه	انتشارات سمت، چاپ اول، ۱۳۸۱
۳	روان‌شناسی سلامت	دکتر علی فتحی آشتیانی	ترجمه	انتشارات بعثت، چاپ اول، ۱۳۸۲
۴	خودشناسی و روان‌شناسی	دکتر خدابخش احمدی	تألیف	انتشارات بدر، ۱۳۷۶
۵	گام به گام درمان مشکلات روانی بزرگسالان	دکتر خدابخش احمدی	ترجمه	انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۸۱
۶	روانشناسی نظامی	دکتر سید حسین سلیمی	تألیف	انتشارات بشری، چاپ اول، ۱۳۷۷
۷	درمان اختلال استرس پس از حادثه	دکتر سید حسین سلیمی و همکاران	ترجمه	انتشارات علم‌نو، چاپ اول، ۱۳۷۷
۸	اصول روان‌درمان‌گری	دکتر سید حسین سلیمی	تألیف	انتشارات گلبن، چاپ اول، ۱۳۸۱
۹	بیوتروریسم بیولوژیک	دکتر سید حسین سلیمی و همکاران	تألیف (همکار)	انتشارات اندیشمند، چاپ اول، ۱۳۸۱
۱۰	کاربرد روان‌شناسی در نیروهای نظامی	دکتر سید محمود میرزمانی	تألیف	دانشگاه بقیه... (عج)، ۱۳۷۸
۱۱	آموزش مقدمات هیپنوتیزم واقعیت‌ها و افسانه‌ها	دکتر سید محمود میرزمانی	تألیف	انتشارات گلبن، ۱۳۷۹
۱۲	روان‌شناسی بالینی کودک	دکتر اسفندیار آزاد و همکاران	ترجمه	انتشارات رشد، چاپ اول، ۱۳۷۷

است. که از این تعداد ۲ مورد در سطح دکتری تخصصی و ۲۲ مورد در مقطع کارشناسی ارشد می‌باشد.

از این تعداد ۹ مورد تألیف و ۳ مورد ترجمه می‌باشد. همچنین تعداد ۲۴ مورد پایان‌نامه توسط اعضای مرکز راهنمایی شده